

УДК 655.41(477)"2004/2010"

Марина Пащенко,
науковий співробітник відділу наукової
підготовки державних бібліографічних
показників Книжкової палати України

Неперіодичні видання 2004—2010 років з питань книгознавства: книговидавнича справа

Книговидання як один з найважливіших показників інтелектуального рівня суспільства та головний чинник розвитку культури потребує якісного інформаційного забезпечення щодо стану та тенденцій розвитку. Оцінка рівня інформаційного забезпечення книговидавничої галузі потрібна для формування державної політики у книговидавничій справі, що "...спрямовується на підтримку розвитку національного книговидання, задоволення духовних, освітніх і культурних потреб українського народу за допомогою книг" [2].

Актуальність теми дослідження зумовлена потребою у вивченні на державному рівні процесів, що відбуваються в галузі вітчизняного книговидання; тенденцій, пов'язаних з формуванням національного інформаційного простору; діяльності видавництва, тематичної палітри книг тощо. Це дає змогу виявити: закономірності розвитку видавничої сфери; причини кризових явищ у ній; особливості формування та реалізації державної політики в галузі, а також уможлиблює аналіз здобутків і втрат українського друкарства.

Важливими напрямками наукової діяльності Книжкової палати України є "збирання та використання адміністративних даних, які характеризують динаміку та тенденції у видавничій справі" й "розроблення та обґрунтування коротко- і довгострокових прогнозів розвитку видавничої та бібліографічної справи" [3].

Єдиним джерелом вичерпної інформації за темою дослідження є універсальні електронні бази даних бібліографічної інформації, що створюються Книжковою палатою України: електронні каталоги, "Літопис книг", "Нові видання України". Для забезпечення суб'єктів видавничої діяльності систематизованою бібліографічною інформацією про публікації з питань книгознавства проведено аналіз зведених універсальних баз даних каталогів, показників "Літопис книг", "Нові видання України" 2004—2010 років та розроблено методику відбору й систематизації записів з питань книгознавства, що складалася з таких етапів:

- визначення основних та додаткових рубрик УДК, за якими систематизувалися публікації зазначеної тематики у зведених базах даних;
- відбір записів у межах визначених рубрик УДК;
- аналіз ступеня відповідності відібраних записів зазначеній тематиці;
- формування переліку тематичних рубрик з урахуванням тематики та жанрових особливостей публікацій;
- розподіл відібраних записів за тематичними рубриками;

- часткова перевірка джерел de visu для уточнення змісту публікації;
- бібліометричний та наукометричний аналіз тематичних баз даних.

Викремлення баз даних на основі індексів Універсальної десятикової класифікації (УДК) уможливило проведення бібліометричного аналізу публікацій зазначеної тематики для подальшого відстеження закономірностей та темпів розвитку книгознавчої науки.

Метою роботи є аналіз випуску книжкових видань 2004—2010 років, тематично пов'язаних з книговидавничою справою. Об'єктом дослідження — сукупність неперіодичних вітчизняних видань, сформована надходженням їхніх обов'язкових примірників у Книжкову палату України; предметом — висвітленість питань книговидання в українських книгах, випущених у 2004—2010 роках.

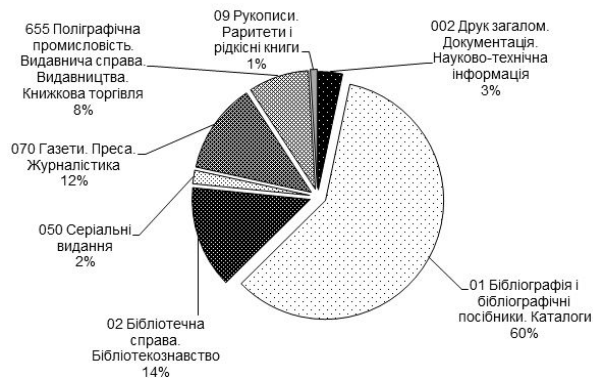
Наявність найбільш повної електронної бази обов'язкових примірників видань 2004—2010 років зумовила вибір часового проміжку дослідження. Опрацювання цієї бази даних є оптимальним варіантом вивчення випуску книжкової продукції книговидавничої тематики, оскільки забезпечує:

- високий ступінь виявлення тематичних меж досліджуваної групи видань як основної умови їхнього аналізу за тематичними ознаками;
- найбільшу повноту та достовірність структурування аналізованих видань із застосуванням кількісних методів (вимірювання, порівняння, моделювання);
- вивчення змін в аналізованій групі видань (визначення динаміки відображення відповідної теми, коливань кількості видань, трансформацій тематичних напрямів усередині групи).

Загальна кількість відібраних описів видань з питань книгознавства становить 1904 записи. Відбір видань здійснено за основними та додатковими індексами УДК: 002 Друк загалом. Документація. Науково-технічна інформація — 63 записи; 01 Бібліографія і бібліографічні посібники. Каталоги — 1130 записів; 02 Бібліотечна справа. Бібліотекознавство — 265 записів; 050 Серіальні видання — 35 записів; 070 Газети. Преса. Журналістика — 235 записів; 09 Рукописи. Раритети і рідкісні книги — 18 записів; 655 Поліграфічна промисловість. Видавнича справа. Видавництва. Книжкова торгівля — 158 записів.

У діагр. 1* представлено процентне співвідношення відібраних до тематичної бази даних записів на неперіодичні видання за основними та додатковими рубриками УДК.

* У цій та інших діаграмах відсотки заокруглено до цілих чисел.

Діагр. 1. Процентне співвідношення неперіодичних видань за рубриками УДК

Для бібліометричного аналізу з тематичної бази даних відібрано описи неперіодичних видань з видавничої справи — 233 записи. У табл. 1 проілюстровано їхній розподіл за місцем і роком випуску.

За індексом УДК 01 *Бібліографічні видання та каталоги* для бібліометричного аналізу були відібрані видання, що відображають динаміку випуску книг у певний період або на певній території; надають інформацію про видавничу діяльність видавництв або установ, роботу відомих видавців, редакторів, книгознавців. До аналізу не залучені бібліографічні видання, тематично не пов'язані з видавничою справою, та будь-які каталоги, крім книжкових.

Серед книг із бібліотечної справи та бібліотекознавства (002) були відібрані ті, в яких йдеться про рідкісні книжкові колекції, культурну цінність книги загалом. Не розглянуті видання щодо організації роботи бібліотек. З описів

Таблиця 1

Розподіл неперіодичних видань з питань видавничої справи за місцем і роком випуску

Місце видання	Рік видання							Всього
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
Вінниця	—	—	—	1	—	—	—	1
Дніпропетровськ	1	—	—	1	—	—	—	2
Донецьк	5	1	1	1	1	1	—	10
Житомир	—	—	—	—	1	—	—	1
Івано-Франківськ	1	1	—	—	—	—	—	2
Київ	32	29	23	23	20	12	6	145
Кіровоград	—	1	—	—	—	—	—	1
Кременчук	—	—	—	—	1	—	—	1
Львів	6	10	7	1	4	—	3	31
Одеса	—	1	—	—	—	1	—	2
Полтава	—	1	—	—	—	—	—	1
Рівне	—	1	2	1	—	—	—	4
Снятин	—	1	1	—	—	—	—	2
Тернопіль	—	—	1	1	1	—	—	3
Ужгород	1	1	1	2	2	1	—	8
Харків	3	—	1	6	4	1	1	16
Черкаси	—	—	1	—	1	—	—	2
Без місця	—	1	—	—	—	—	—	1
Всього	49	48	38	37	35	16	10	233

книг, відібраних за індексом 070 *Газети. Преса. Журналістика*, бралися до уваги лише ті, що стосуються організації та управління видавничою діяльністю, редагування. За індексом 655 *Поліграфічна промисловість. Видавнича справа. Видавництва. Книжкова торгівля* залучені до аналізу видання щодо видавничої справи, видавництв, книжкової торгівлі. Книги про поліграфічну промисловість, підприємства та обладнання не були враховані. Також були відібрані для аналізу книги за індексом 004 *Комп'ютерна наука і технологія. Застосування комп'ютера. Оброблення даних*, у яких йдеться про використання у книговидавничій справі новітніх технологій.

Систематизацію відібраних видань здійснено за видами відповідно до чинного стандарту ДСТУ 3017—95 "Видання. Основні види. Терміни та визначення" [1]. Виявилось, що сформований масив записів містить:

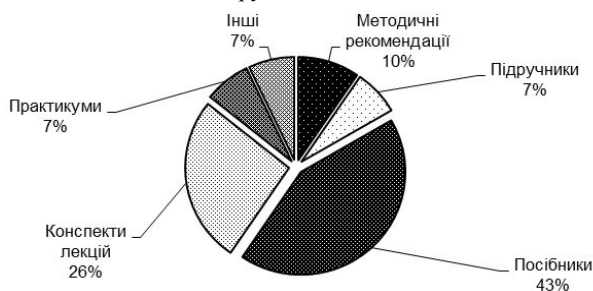
- за цільовим призначенням: наукові, виробничо-практичні, навчальні та довідкові видання;
- за аналітико-синтетичним переробленням інформації: бібліографічні та інформаційні видання;
- за інформаційними ознаками: матеріали конференцій, посібники, підручники, методичні рекомендації, конспекти лекцій, практикуми, каталоги.

У межах видових рубрик зроблено тематичний розподіл неперіодичних видань.

До аналізу залучено навчальні видання — 39 записів; збірники матеріалів/доповідей конференцій — 12; бібліографічні видання з питань книгознавства — 32; статистичні збірники — 11; довідкові видання — 11; збірники матеріалів/доповідей конференцій — 12; наукові видання — 14; видання, присвячені діяльності редакторів, видавців, вчених-книгознавців, видавництв, наукових установ — 14; виробничо-практичні видання — 6. Також були враховані книжкові каталоги: нових видань за видавництвами — 43 записи, нових видань за регіонами — 37; минулих століть з фондів бібліотек і музеїв — 8; книг, представлених на конкурси та виставки — 6.

Відібрані видання за змістом і функціями були об'єднані в кілька груп, деякі з них поділено на підгрупи. Найцікавішою для вивчення виявилась група **навчальних** видань, що налічує 39 книг, з яких 11 позначено як конспект лекцій, 18 видань — посібники, 3 — практикуми, 3 — підручники. Група навчальних видань також розширена за рахунок методичних рекомендацій щодо підготовки студентських наукових робіт (4 видання).

У діагр. 2 представлено процентне співвідношення навчальних видань за підгрупами.

Діагр. 2. Розподіл навчальних видань за підгрупами

Посібники — 43%; конспекти лекцій — 26%; методичні рекомендації — 10%; підручники — 7%; практикуми — 7%; інші — 7%. За результатами аналізу встановлено, що авторами/укладачами, які видали більше однієї навчальної книги з видавничої справи за аналізований період, є:

— **Шевченко В. Е.** — десять видань: **Основні** поняття, що визначають зовнішню форму друкованого видання : текст лекцій для студ. Ін-ту журналістики з курсу "Режисура та архітектоніка вид." / Шевченко В. Е. — К. : Ін-т журналістики, 2004. — 27 с., **Практикум** з курсу "Видавничі стандарти" : для студ. від-ня "Видавн. справа та редагування", "Менедж. засобів мас. комунікації" / Шевченко В. Е. — К. : Ін-т журналістики, 2004. — 59 с., **Особливості** режисури періодичних та неперіодичних друкованих видань : текст лекцій для студ. Ін-ту журналістики з курсу "Режисура та архітектоніка видання" / Шевченко В. Е. — К. : Ін-т журналістики, 2004. — 27 с., **Режисура** та архітектоніка видання : навч.-метод. комплекс / Шевченко В. Е. — К. : Ін-т журналістики, 2004. — 71 с., **Розмірні** характеристики видань : текст лекції для студ. від-ня "Видавн. справа та редагування" з курсу "Худож.-техн. редагування" / Шевченко В. Е. — К. : Ін-т журналістики, 2005. — 75 с., **Роль** художника, художнього та технічного редакторів у друкованому виданні : текст лекції для студ. від-ня "Вид. справа та редагування" з курсу "Худож.-техн. редагування" / Шевченко В. Е. — К. : Ін-т журналістики, 2005. — 48, [1] с., **Характеристика** шрифту як способу поліграфічного відтворення тексту : конспект лекцій для студ. від-ня "Вид. справа та редагування" з курсу "Шрифтознавство" / Шевченко В. Е. — К. : Ін-т журналістики, 2005. — 106 с., **Художньо-технічне** редагування різновидів текстового матеріалу : текст лекцій / Шевченко В. Е. — К. : Ін-т журналістики, 2006. — 89 с., **Художньо-технічне** редагування : тексти лекцій для студ. від-ня "Вид. справа та редагування" / В. Е. Шевченко. — К. : Київ. ун-т, 2005. — 254 с., **Художньо-технічне** редагування : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / Вікторія Шевченко. — К. : Паливода А. В., 2010. — 515 с.

— **Тимошик М. С.** — чотири видання: **Видавничі** справа та редагування : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. за спец. "Журналістика", "Вид. справа та редагування"] / Тимошик М. С. — К. : Наша культура і наука : Ін юре, 2004. — 223 с., **Книга** для автора, редактора, видавця : практ. посіб. / Тимошик М. С. — К. : Наша культура і наука, 2005. — 559 с. — (Бібліотека видавця, редактора, автора), **Книга** для автора, редактора, видавця : практ. посіб. / Микола Тимошик. — Вид. 2-ге, стер. — К. : Наша культура і наука, 2006. — 559 с. — (Бібліотека видавця, редактора, автора), **Історія** видавничої справи : підручник / Тимошик М. — 2-ге вид., виправл. — К. : Наша культура і наука, 2007. — 496 с. — (Бібліотека видавця, редактора, автора).

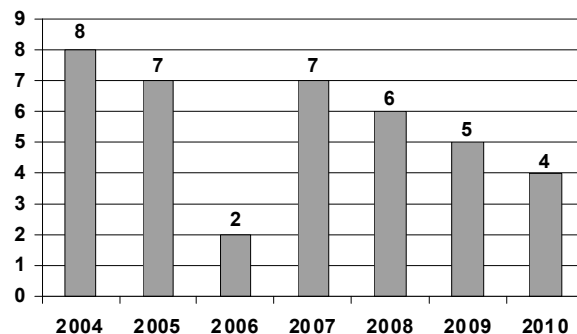
— **Пушкар О. І.** — три видання: **Інформаційне** забезпечення видавничої діяльності : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. І. Пушкар, С. М. Грабовський. — Х. : Інжек, 2010. — 127 с., **Методичні** рекомендації до виконання комплексного курсового проекту для студентів 2-го курсу напряму підготовки 0927 "Видавничо-поліграфічна справа" всіх форм навчання / [уклад.: О. І. Пушкар та ін.]. — Х. : ХНЕУ, 2007. — 90 с., **Вступ** до фаху : конспект лекцій [для студ. напряму підготов. 0927 "Видав.-полігр. справа" всіх форм навчання] / Пушкар О. І. — Х. : Вид-во ХНЕУ, 2007. — 82 с.

— **Крайнікова Т. С.**, підручник якої з коректури виїшов у 2005 та 2009 роках: **Коректура** : [підруч. для студ. вищ. навч. закл. спец. "Вид. справа та редагування" і "Журналістика"]. — К. : Наша культура і наука, 2005. — 250, [1] с., **Коректура** : підручник / Т. Крайнікова. — 2-ге вид., переробл. — К. : Київ. ун-т, 2009. — 223 с.

— **Теремко В. І.** — два видання: **Видавничий** маркетинг : навч. посіб. / В. І. Теремко. — К. : Академвидав, 2009. — 271 с. — (Альма-матер), **Основні** засади видавничого бізнесу : навч. посіб. / В. І. Теремко. — К. : Академвидав, 2010. — 136 с. — (Альма-матер).

— **Капелюшний А. О.** — два видання: **Практичний** посібник-довідник журналіста. Редагування в ЗМІ : аналіз і перевірка фактич. матеріалу / Капелюшний А. О. — Львів : Паіс, 2004. — 575 с., **Редагування** в засобах масової інформації : навч. посіб. / Капелюшний А. О. — Львів : Паіс, 2005. — 303 с.

У діагр. 3 показано розподіл навчальних видань за роками.

Діагр. 3. Випуск навчальних видань за роками

2004 рік — вісім видань (найбільша кількість); 2005 — сім видань; 2006 — два видання; 2007 — сім видань; 2008 — шість видань; 2009 — п'ять видань; 2010 — чотири видання.

До групи довідкових видань були зібрані довідники та словники, їх було видано одинадцять: **Бондар Ю. В.** Енциклопедія видавця та журналіста / Ю. В. Бондар, М. І. Сенченко. — К. : Персонал, 2010. — 399 с., **Видавці** та книгорозповсюджувачі в Україні : довідник / [уклад. І. О. Погореловська]; Кн. палата України. — 5-те вид., змін. та доповн. — К. : Кн. палата України, 2006. — 345 с., **Мороз І. П.** Вихідні відомості про наукові видання різних жанрів : довідник / І. П. Мороз, Т. В. Присяжний, Л. Ф. Щербак — Тернопіль : Екон. думка, 2006. — 79 с., **Шевченко В. Е.** Англо-український тлумачний словник редакційно-видавничої комп'ютерної термінології / уклад. Шевченко В. Е. — К. : Либідь, 2006. — 315, [4] с., **Книжкові** підприємства України : проф. довід. 2006/2007 / [уклад. Шмельов Є. М.]. — К. : Шмельов В. Є., 2006. — 363 с., **Книжкові** підприємства України : проф. довід. 2007 / [уклад. Є. М. Шмельов]. — К. : Шмельов В. Є., 2007. — 215 с., **Книжкові** підприємства України : проф. довід. 2008 / [уклад. Шмельов Є. М.]. — К. :

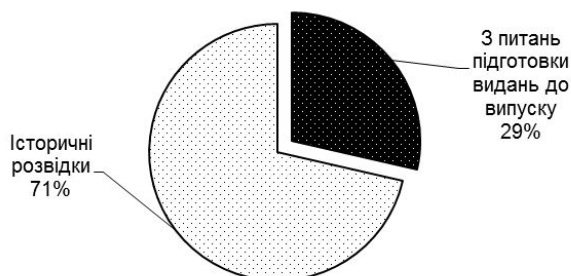
Шмельов В. Є., 2008. — 140 с., **Книжкові підприємства України** : проф. довід. 2009 / [уклад. Шмельов Є. М.]. — К. : Шмельов В. Є., 2009. — 119 с., **Словник-довідник** основних видавничих термінів для практики наукових установ / [пер. з рос. і упорядкув. А. І. Радченко] — К. : Академперіодика, 2009. — 69, [2] с., **Книжковий ринок України** : довідник автора / Довгаленко О. М., Шмельов Є. М. — К. : Графика и печать, 2005. — 200 с., **Український тлумачний словник** видавничо-поліграфічної діяльності / [уклад. П. О. Киричок та ін.]. — К. : НТУУ "КПІ", 2010. — 896 с.

Переважна частина довідкових видань присвячена суб'єктам видавничої справи.

У 2004—2010 роках Книжкова палата України отримала обов'язкові примірники 12 **збірників матеріалів/доповідей конференцій** книгознавчої, видавничої тематики, серед яких: доповіді конференції "Друкарство молоде" (НТУУ "КПІ"), конференції Інституту журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка "Видавнича справа в Україні: історія та сучасність", тези доповідей конференції Кременчуцького університету економіки, інформаційних технологій і управління "Редакторська та журналістська майстерність".

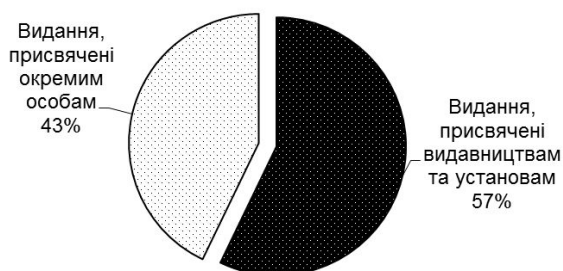
Серед 233 книг, залучених до аналізу, 14 є **науковими розвідками**, з яких переважна частина (10) — історичні дослідження і лише чотири присвячені окремим аспектам підготовки видань (діагр. 4).

Видання **Українська книга** в контексті світового книговидання / О. В. Афонін, М. І. Сенченко. — К. : Кн. палата України, 2009. — 277 с. хоча й містить аналіз сучасного стану української видавничої справи, але значна його частина присвячена історії вітчизняного книговидання і книгорозповсюдження, подіям навколо української книги в їхній чіткій хронологічній послідовності, що й дало підстави зарахувати книгу до групи історичних розвідок.

Діагр. 4. Тематичний розподіл наукових видань з книговидання

В окрему групу були виділені видання, в яких висвітлювалась діяльність редакторів, видавців, вчених-книгознавців, видавництв, наукових установ тощо. З 14 книг, що увійшли до цієї групи, шість присвячено окремим особам, решта — видавництвам та установам (діагр. 5).

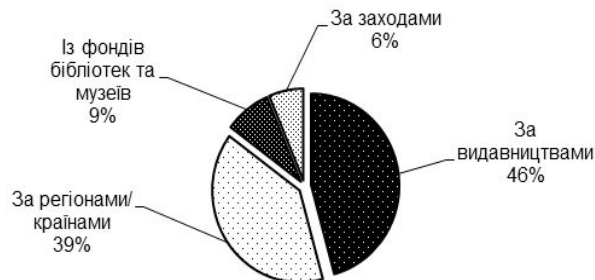

Діагр. 5. Процентний розподіл видань, присвячених діяльності окремих осіб, видавництв та установ

Записи щодо діяльності редакторів, видавців, учених-книгознавців (*персоналій*), видавництв, наукових установ, розподілилися таким чином:

- окремі особи (редактори, видавці, книгознавці) — 6 записів (43%);
- видавництва та установи — 8 записів (57%).

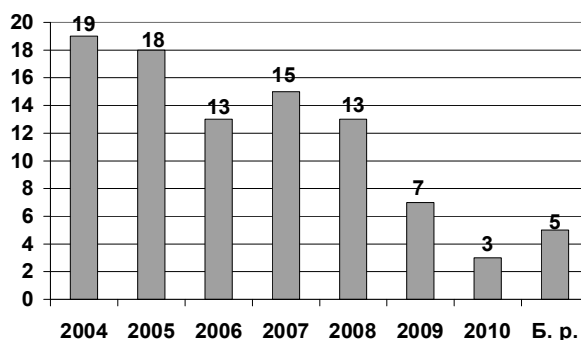
Група **виробничо-практичних** видань, призначених фахівцям видавничої сфери, налічує лише шість книг, вона є найменшою. А найбільшу становлять **каталоги книг** — 94 видання, які можна поділити на кілька підгруп: каталоги нових видань за видавництвами — 43 записи (46%), каталоги нових видань за регіонами або країнами — 37 (39%), каталоги видань минулих століть із фондів бібліотек та музеїв — 8 (9%), каталоги книг, задіяних у різних заходах (конкурсах, виставках тощо) — 6 (6%) (діагр. 6).

Діагр. 6. Тематичний розподіл книжкових каталогів за підгрупами

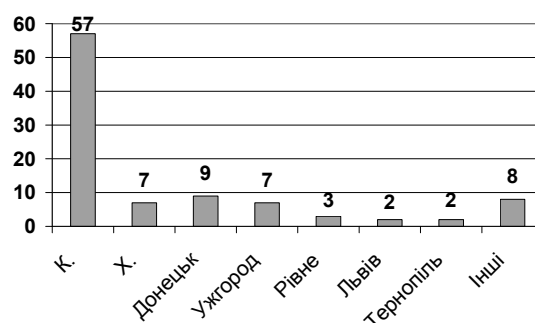
У діагр. 7 подано розподіл каталогів за роками випуску: 2004 — 19 записів, 2005 — 18, 2006 — 13, 2007 — 15, 2008 — 13, 2009 — 7, 2010 — 3, без зазначення року — 5.

Найбільше каталогів було видано у Києві (див. діагр. 8), що пояснюється наявністю тут потужних передплатних агентств та великих видавництв.

Діагр. 7. Хронологічний розподіл видання каталогів

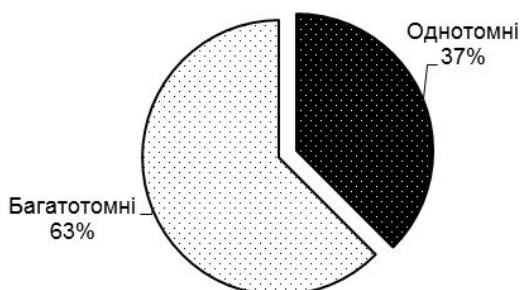
Наводимо відомості про розподіл каталогів за місцем видання: місто Київ — 57 записів, Донецьк — 9, Харків — 7, Ужгород — 7, Рівне — 3, Львів — 2, Тернопіль — 2, інші міста — 8.

Діагр. 8. Розподіл каталогів за місцем видання

Група **бібліографічних видань**, що стосуються книгознавства, налічує 32 видання, які можна поділити на однотомні та багатотомні (див. діагр. 9):

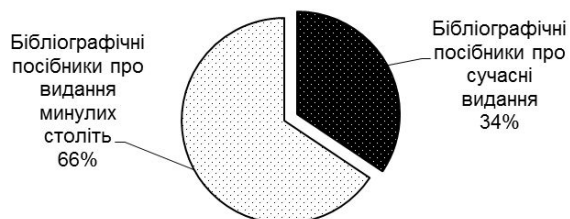
- однотомні — 12 записів (37%);
- багатотомні — 20 записів (63%).

Діагр. 9. Розподіл бібліографічних видань з питань книгознавства за структурою

21 з них складено здебільшого бібліотеками для інформування про книги, що вийшли друком із середини XVIII до XX століття (див. діагр. 10);

- бібліографічні посібники про сучасні видання — 11 записів (34%);
- бібліографічні посібники про видання минулих століть — 21 запис (66%).

Діагр. 10. Розподіл бібліографічних видань з питань книгознавства за хронологією опрацьованих документів

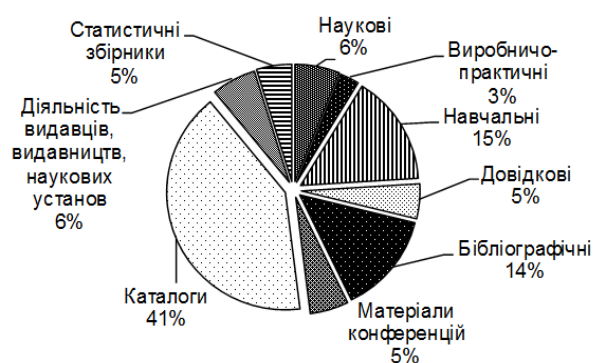
Група **статистичних збірників** налічує 11 видань, це 7 випусків щорічного статистичного збірника Книжкової палати України "Друк України", а також видання "Видавничо-поліграфічна галузь України в цифрах, 2001—2007 роки", "Видавнича справа та поліграфічна діяльність в Україні", випущені УкрНДІСВД, та 2 видання Української академії друкарства (див. діагр. 11):

- Книжкова палата України — 7 записів (64%);
- Українська академія друкарства — 2 записи (18%);
- УкрНДІСВД — 2 записи (18%).

Діагр. 11. Розподіл статистичних збірників за видавцями

Отже, на підставі бібліометричного аналізу видань з питань видавничої справи помітно, що з розглянутих груп найбільшу становлять книжкові каталоги, а найменшу — виробничо-практичні видання.

Діагр. 12. Розподіл видань за тематичною та видовою ознаками

Розподіл видань за тематичною та видовою ознаками (див. діагр. 12):

за **видовою ознакою**: наукові видання — 14 записів (6%), виробничо-практичні видання — 6 (3%), навчальні видання — 39 (15%), довідкові видання — 11 (5%), бібліографічні видання — 32 (14%), матеріали конференцій — 12 (5%); каталоги — 94 (41%);

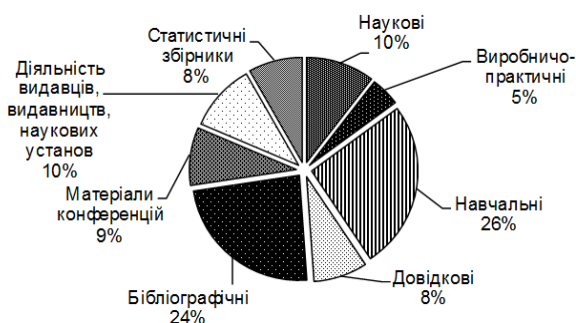
за **тематичною ознакою**: діяльність видавців, видавництв, наукових установ — 14 записів (6%); статистичні збірники — 11 (5%).

Без урахування каталогів можна отримати більш пропорційні співвідношення груп (див. діагр. 11).

У діагр. 13 показано розподіл видань за тематичною та видовою ознаками без урахування каталогів:

за **видовою ознакою**: наукові видання — 14 записів (10%); виробничо-практичні — 6 (5%); навчальні — 39 (26%); довідкові — 11 (8%); бібліографічні — 32 (24%); матеріали конференцій — 12 (9%);

за **тематичною ознакою**: діяльність видавців, видавництв, наукових установ — 14 записів (10%); статистичні збірники — 11 (8%).

Діагр. 13. Розподіл видань за тематичною та видовою ознаками без урахування каталогів

Отже, аналіз відомостей про видання з книговидавничої справи виявив такі результати:

1. Значну кількість книжкових каталогів можна вважати ознакою активності книжкової галузі. Показовим фактом є те, що переважна частина аналізованих наукових видань — історичні розвідки, а більшість бібліографічних видань — ретроспективні. Велика кількість навчальних видань є проявом існування в Україні розвинутої системи підготовки кадрів для книговидавництва. Випуск книг, у яких йдеться про видавництво і відомих видавців, підтверджує те, що вітчизняна видавнича справа має своє "обличчя".

2. Аналіз динаміки випуску видань з питань видавничої справи показав стійку тенденцію до зниження. Так, у 2004 році

загальна кількість виданих книг зазначеної тематики становила 49 назв, 2005 року — 48, 2006 — 38, 2007 — 37, 2008 — 35, 2009 — 16, 2010 — 10.

Отримані дані можуть бути використані для визначення напрямів державної політики у видавничій справі, видавництвами, видавничими організаціями, редакціями друкованих ЗМІ, бібліотеками, інформаційними центрами, науковими та освітніми установами.

Список використаної літератури

1. *Видання*. Основні види. Терміни та визначення : ДСТУ 3017—95. — [Чинний від 1996—01—01]. — К. : Держспоживстандарт України, 1996. — 47 с.
2. *Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні* : Закон України від 6 березня 2003 № 601-IV // Відомості Верховної Ради. — 2003. — № 24. — С. 162.
3. *Про Книжкову палату України* : наукова діяльність. — Режим доступу: http://www.ukrbook.net/pro_palatu.htm#Nauk_diyaln. — Назва з екрана.
4. *Про обов'язковий примірник документів* : Закон України від 9 квіт. 1999 № 595-XIV // Урядовий кур'єр. — 1999. — 13 трав.
5. *Універсальна десяткова класифікація (УДК)*. У 2 кн. Кн. 2. Алфавітно-предметний покажчик / голов. ред. М. І. Сенченко [підгот. вид.: М. Й. Ахвердова та ін.]; UDC Consortium, Кн. палата України. — К. : Кн. палата України, 2001. — 812 с.
6. *Універсальна десяткова класифікація (УДК)*. У 2 кн. Кн. 1. Таблиці / голов. ред. М. І. Сенченко [підгот. вид.: М. Й. Ахвердова та ін.]; UDC Consortium, Кн. палата України. — К. : Кн. палата України, 2000. — 932 с.

Надійшла в редакцію 21 лютого 2012 року